

GAZDASÁGI
VERSENYHIVATAL

VERSENYTANÁCS

Vj-7/2008/178.

A Gazdasági Versenyhivatal Versenytanácsa a **Castrol Hungária Kereskedelmi Kft.** (Budaörs) eljárás alá vont vállalkozás ellen gazdasági versenyt korlátozó megállapodás miatt indult versenyfelügyeleti eljárásban - nyilvános tárgyaláson - meghozta az alábbi

h a t á r o z a t o t

1. A Versenytanács megállapítja, hogy a Castrol Hungária Kereskedelmi Kft. gépjármű szervizekkel kenőanyag értékesítése tárgyában kötött szerződéseiben az általa meghatározott bruttó fogyasztói ár alatti értékesítést korlátozó rendelkezések alkalmasak voltak a gazdasági verseny korlátozására.
2. A Versenytanács megállapítja továbbá, hogy a Castrol Hungária Kereskedelmi Kft. gépjármű szervizekkel kenőanyag értékesítése tárgyában öt évnél hosszabb, vagy határozatlan időre kötött versenytilalmi kikötései alkalmasak a gazdasági verseny korlátozására.
3. A Versenytanács kötelezi az eljárás alá vontat, hogy az előző pontban említett szerződéses kikötéseket e határozat kézhezvételétől számított három hónapon belül hozza összhangba a Tpv. rendelkezéseivel.
4. A Versenytanács megállapítja, hogy a Castrol Hungária Kereskedelmi Kft. gépjármű szervizekkel kenőanyag értékesítése tárgyában öt évnél nem hosszabb időre kötött versenytilalmi kikötései nem minősülnek tiltott, gazdasági versenyt korlátozó megállapodásnak.

5. A határozat felülvizsgálatát az eljárás alá vont vállalkozás a kézbesítéstől számított harminc napon belül kérheti a Fővárosi Bírósághoz címzett, de a Gazdasági Versenyhivatalnál benyújtható keresettel.

I n d o k o l á s

I.

Az eljárás megindítása

- 1) A Gazdasági Versenyhivatal 2008. január 11-én versenyfelügyeleti eljárást indított annak vizsgálatára, hogy a Castrol Hungária Kereskedelmi Kft. (a továbbiakban Castrol vagy eljárás alá vont) megsértette-e a módosított 1996. évi LVII. törvény IV. fejezetének rendelkezéseit azzal, hogy egyes gépjármű szervizekkel több éves határozott időtartamra kötött kenőanyag értékesítési szerződéseiben olyan kikötéseket alkalmazott, amelyek szerint a vevő kizárólag a Castrol termékeit használhatja, forgalmazhatja, illetve, hogy a Castroltól megvásárolt termékeket meghatározott bruttó fogyasztói ár alatt nem értékesítheti.
- 2) A Gazdasági Versenyhivatal az elintézési határidőt a Tpv. 63. § (6) bekezdése alapján, kétszer száznyolcvan nappal meghosszabbította.

II.

A Castrol bemutatása

- 3) A Castrol a BP csoport tagja, egyszemélyes társaság, kizárólagos tulajdonosa a Deutsche BP Aktiengesellschaft. A Castrol nem rendelkezik részesedéssel más vállalkozásban. A GVH Vj-12/2002/4 számú határozatával 2002-ben engedélyezte a BP p.l.c. és az E.ON AG kérelmezők közötti összefonódást, melynek következtében a vállalatcsoport része lett a kenőanyagok értékesítésével is foglalkozó Aral Hungária Kft. is. A BP, Aral és Castrol kenőanyag márkák tehát egy vállalkozáscsoport termékei. A Castrol fő tevékenysége a közlekedési és ipari kenőanyagok nagykereskedelmi forgalmazása.

- 4) A Castrol világszerte ismert, jelentős személygépjármű, motorkerékpár, kisteherautó és kamion kenőanyag-specialista, de jelen van számos egyéb területen is, mint például: gáz- és elektromos energia előállítás, közúti szállítmányozás, építkezések során használt munkagépek, hűtéstechnika, fém- és műanyagipar, tengerészet.

III.

A piac főbb jellemzői

- 5) A kenőanyag termékkör alapvetően a közlekedési kenőanyagok és az ipari kenőanyagok csoportjaira bontható, melyek elkülönült jellemzőkkel és felhasználási területtel bírnak. A közlekedési kenőolajok legfontosabb feladata, hogy az egymással érintkező szilárd testek (pl. dugattyú és hengerfal) elmozdulásakor fellépő súrlódási erőt a legkisebb értékre csökkentsék, vagyis az egymáson elmozduló részek között a kenést biztosítsák. A belsőégésű motorok kenőolajait a velük elérhető teljesítményszint alapján az API rendszere szerint osztályozzák.
- 6) A közlekedési kenőanyagok magyarországi piacának három kiemelkedő szereplője (piaci súly szerinti sorrendben) a Mol, az Agip, a BP (Castrol) csoport. 10% alatti részesedésű a Shell, az ÖMV és a Total, valamint számos egyéb márka gyártója.

III.1. A megállapodással érintett kiskereskedelmi piac

- 7) A kifogásolt megállapodások a szervizek részére értékesített közlekedési kenőanyagokra terjednek ki. A Castrol az ipari kenőanyag termékeket közvetlenül a fogyasztók részére értékesíti, így ezt a termékkört a megállapodások nem érintik.
- 8) A közlekedési kenőanyagok szegmensei között szerepelnek például a motorolajok, illetve a hajtómű- és hidrolajok termékcsoportjai is, a motorolajok közötti helyettesíthetőség a gyári standardok alapján biztosított. A termékek a fogyasztókhoz többféle kiskereskedői csatornán keresztül jutnak el, így például adott márka (pl. MOL, Total, Shell, Agip) saját töltőállomás hálózatán, vagy egyéb töltőállomásokon keresztül, gépjármű szervizek által, autóalkatrész boltokon keresztül, áruházak, illetve szuper- és hipermarketek közvetítésével.

- 9) A közlekedési kenőanyagok csoportján belül megkülönböztethetők gépjármű és haszongépjármű kenőanyagok. A szervizektől érkező adatszolgáltatások szerint a megállapodás alapvetően nem érintette a haszongépjármű kenőanyagokat, mert a szervizek azokat nem forgalmazzák.
- 10) A közlekedési kenőanyag termékek értékesítési csatornái a szervizek és a kiskereskedelmi egységek (töltőállomás, autó alkatrész boltok, áruházak, szupermarketek). A szervizek jellemzően hordós (208 literes) kiszerezésű kenőanyagot használnak a szervizelések során, de vásárolnak ennél kisebb, 60, 5, 4 és 1 literes kiszerezéseket is. Az egyes értékesítési csatornákon keresztül forgalmazott motorolaj típusok skálája bizonyos esetekben jelentősen eltér egymástól. Míg ugyanis a független szervizek, a nagykereskedők és az autóboltok jórészt a teljes árukínálatot forgalmazzák 1 és 4 literes kiszerezésben, addig a hipermarketek és a benzinkutak mindössze egy jellemzően keresett motorolajat, a 15W-40-es típust forgalmazzák szintén 1 és 4 literes kiszerezésekben.
- 11) A kenőanyagok felhasználásának két jellemző formája a motorolaj utántöltés, illetve az olajcsere. Előbbi mind szervizben, mind azon kívül előfordulhat, utóbbinál csak szűkebb (hozzaértő, ár-érzékeny) fogyasztói réteg esetében lehet beszélni szervizen kívüli használatról. Az olajcseret magasabb anyagigény jellemzi.
- 12) A MOL álláspontja szerint a szervizek lényegesen különböznek az egyéb kiskereskedelmi értékesítési pontoktól. Utóbbiakban főleg a szakértő vásárlók, a „csináld magad” hívei és az ár-érzékeny fogyasztók vásárolnak. A szervizekben vásárolnak azok, akiknek a szakértelme csekélyebb, és akik képesek és hajlandóak megfizetni az olajcsere szolgáltatás díját és a magasabb olajárat. Véleménye szerint kenőanyag gyártói és forgalmazói szempontjukból a szervizek önálló piacot alkotnak a kenőanyag forgalmazáson belül.¹
- 13) A szervizek az általuk végzett olajcserek és olajfeltöltések esetében általában elfogadják, ha a vevő maga hozza az olajat a művelethez. A hozott olaj felhasználásáért általában külön díjat nem számítanak fel, bár esetenként a keletkező hulladék miatt kérnek valamilyen ellenértéket. A fogyasztók olajat jellemzően nem visznek a szervizbe, a megkérdezett szervizek közül csupán kettő jelölt meg jelentősebb arányt.

- 14) A vizsgálat által beszerzett adatok alapján a Castrol részesedése a teljes kiskereskedelmi szinten 2003-2007 között 10-20% közötti tartományban mozgott.² Részesedése a szervizek kiskereskedelmi piacán – ugyanezen időszakban – 15-30% közötti sávban változott (csökkenő tendenciát mutatva).

III.2. A nagykereskedelmi piac

- 15) A közlekedési kenőanyagok két típusú csatornán, a direkt és az indirekt csatornán át jutnak el a kiskereskedelmi szintre, a hipermarketekbe, autósboltokba, és a benzinkutakhoz. A direkt beszerzés keretében a kenőanyag gyártótól vagy az importőrtől veszik meg az árut, és ebben az esetben az adott márkát tudja megvásárolni a vevő. Az indirekt beszerzés esetében a kenőanyag nagykereskedőtől, vagy egyéb, autóalkatrész, autó-felszerelés nagykereskedőtől többféle márkájú kenőanyag termék vásárolható. Magyarország uniós csatlakozása óta a kenőanyag nagykereskedő, vagy akár egy hipermarket, autósbolt vagy benzinkút az Európai Unión belülről bármikor behozhat különböző márkájú kenőanyag termékeket, kizárólagos importőrök már nincsenek a piacon. A Castrol piaci részesedése 2003-2007 között a magyar nagykereskedelmi piacon valamivel több, mint 10% volt.

IV.

A Megállapodás

- 16) A kenőanyag gyártók a szervizek esetében sajátos eladási konstrukciókat alkalmaznak. A szerviz partnerek gyakran kis- és középvállalkozások, és a kialakított konstrukcióval általában a piacon való megmaradásukat is segíti a kenőanyag cég, hiszen többféle támogatást is nyújt számukra. A szerződésben éves bontásban határozza meg azt a mennyiséget, amelyet a partnernek a szerződéses időszak alatt meg kell vásárolnia (megjegyzendő, hogy e klauzula vizsgálata nem képezte tárgyát jelen eljárásnak). Az előfinanszírozás fejében - a korábbi gyakorlathoz hasonlóan - jelenleg is előírnak szervizenként változó összegű, a finanszírozás mértékével összhangban álló, minimum átvételi kényszert.

¹ Vj-7/2008/17.

² Vj-7/2008/25.

17) A Castrol általában öt évet meg nem haladó időtartamra köt szerződést partnereivel a kenőanyag termékek értékesítésére. Nyilatkozata szerint³ jelenleg tíznél kevesebb, öt évnél hosszabb időszakra kötött, versenytilalmi kikötést tartalmazó értékesítési szerződés van hatályban.

IV.1. A kifogásolt kizárólagossági rendelkezés

18) A Castrolnak a gépjármű szervizekkel a vizsgált időszakban kötött kenőanyag értékesítési szerződése tartalmazták azt a kikötést, hogy a Partner tevékenységével összefüggésben kizárólag csak a Castrol termékeit használja, forgalmazza, reklámozza. A Partner továbbá köteles telephelyén a Castrol reklámanyagait mérettől, forgalomtól és tartalomtól függetlenül kihelyezni, illetve a Partner telephelyén konkurens cég reklámanyagát nem mutatja be. A Partner garantálja, hogy a szerződés érvényessége alatt – azon termékek tekintetében, melyek a Castroltól beszerezhetőek, - a Castrollal versenyben álló vállalkozásokkal hasonló szerződést nem köt.

IV.2. A kifogásolt tovább-eladási árra vonatkozó rendelkezés alkalmazása

19) A Castrol gépjármű szervizekkel kötött kenőanyag értékesítési szerződésekkel a Partner arra is kötelezte magát, hogy a Castroltól megvásárolt termékeket a szerződés egyik mellékletben megjelölt bruttó fogyasztói ár alatti áron nem értékesíti.⁴ A melléklet „ajánlott bruttó fogyasztói árak”-at tartalmaz, és kiterjed a személygépkocsi motorolajok, a hajtóműolajok, a motorkerékpár és vízi jármű olajok és zsírok, kiegészítők termékcsoportjaira.

20) A szerződés általános érvénnyel rendelkezik a szerződésben vállalt kötelezettségek teljesítésének biztosítékáról. A szerződésből eredő valamennyi tartozásra és kötelezettségre közjegyző előtt közokiratban foglalt készfizetői kezességvállalást kötelező nyújtani a Partnernek. Más szerződésminta szerint pedig a fogyasztói árhoz kapcsolódó rendelkezésen túl a Partnernek kötelező betartania a használati útmutatókat és semmilyen módosítást nem eszközölhet a terméken, köteles telephelyén a Castrol reklámanyagait előzetes egyeztetés alapján mérettől, formától és tartalomtól függetlenül kihelyezni, és ezekre a kötelezettségekre együttesen

³ Jegyzőkönyv a Versenytanács tárgyalásáról

⁴ Vj-7/2008/58.

vonatkozik az a rendelkezés, hogy amennyiben e kötelezettségeket a Partner megszegi, és írásbeli felszólítás ellenére 14 napon belül sem szünteti meg a szerződésszegésnek minősülő körülményt, a Castrol a szerződés azonnali hatályú felmondására jogosult.⁵

21) Az eljárás során a Castrol közel ötven szerződéses partner nyilatkozatát csatolta arra vonatkozóan, hogy a viszonteladói árak kialakítását a szerződések a gyakorlatban nem korlátozták. Szervizek több esetben nyilatkozták, számlákkal igazolva, hogy a listaár alatt is értékesítettek kenőanyag termékeket.

IV.3. A szerződések módosítása

22) A vizsgált kikötések 1997 óta szerepelnek a Castrol Hungária kenőanyag értékesítési szerződéseiben és azokat 2006 előtt alkalmazta új szerződések megkötésekor. A 2006 januárja után aláírt Partner-szerződések nem tartalmaztak sem a viszonteladási árakra, sem versenytilalomra vonatkozó kikötéseket. A Castrol 2007. október 29-én küldött meg a szervizeknek egy körlevelet a viszonteladási ár megkötése tárgyában, amelyben világossá tette számukra, hogy valamennyi szerződés esetében visszamenőleges hatállyal a szerződést módosítottnak tekinti, oly módon, hogy a vizsgált rendelkezések annak nem képezik többé részét.

IV.4. A kifogásolt kitételek alkalmazási köre

23) A vizsgálattal érintett, a Castrol által kötött megállapodásokból a kifogásolt kitételeket több száz - 2006-tól jelentősen csökkenő számú - szerződés tartalmazta. A kifogásolt kitételeket tartalmazó szerződések a vizsgálat adatai szerint a hazai közlekedési kenőanyag piac 10%-nál kisebb (idővel jelentősen csökkenő) részét érintették.

24) A piacon a Castrol mellett más kenőanyag gyártók is alkalmaztak, illetve alkalmaznak kizárólagosságot előíró szerződési kikötéseket.⁶ Nem alkalmaz azonban a szervizekre vonatkozó kizárólagossági klauzulát a Shell, a MOL és megújított szerződéseiben az Agip. E három vállalat együttesen a kenőanyag piac [60]%-át képviseli.

⁵ Vj-7/2008/39.

⁶ Vj-7/2008/20. irat melléklete [Exxon], illetve Vj-7/2008/158. 18. melléklet [Agip]

V.

A Castrol álláspontja

V.1. A kizárólagosság kérdése

- 25) A Castrol mindenekelőtt fontosnak tartotta kiemelni, hogy piaci részesedése a magyarországi kenőanyagpiacon a kérdéses időszakban 10% körüli volt, továbbá, hogy a partnerekre vonatkozó kizárólagossági klauzula egyáltalán nem tekinthető aránytalannak. Álláspontja szerint a Castrol által alkalmazott kizárólagosság következtében semmilyen érdemi versenykorlátozás vagy torzítás nem várható. A kifogásolt klauzulák vagy nem is versenykorlátozók, vagy ha azok, akkor a vertikális megállapodások egyes csoportjainak a versenykorlátozás tilalma alól történő mentesítéséről szóló 55/2002 (III.26.) számú kormányrendelet hatálya alá tartoznak, vagy legrosszabb esetben is egyedi értékelés alapján, az alábbi érvelés alapján mentesülnek a törvényi tilalom alól (Tpvt. 17. §).

V.1.1. A termelés és forgalmazás hatékonyabbá tétele valamint a műszaki, technikai okok és a gazdasági fejlődés előmozdítása

- 26) A Castrol álláspontja szerint a kizárólagossági klauzula jelentősen hozzájárul a termelés és forgalmazás hatékonyságához és növeli a termelés költséghatékonyságát. A „potyautas-jelenség” visszaszorítása, megakadályozása a hatékony forgalmazás nélkülözhetetlen eleme. A Castrol a kis- és középvállalkozásnak minősülő szervizek esetében jelentős, szabadon felhasználható pénzügyi és különféle eszköz-támogatást (pl. autóvillamossági próbapad, lengéscsillapító vizsgáló, egyéb próbapadok, szerelőállványok) nyújt, illetve hozzájárul az adminisztratív terhek hatékonyabb szervezéséhez (hardver, nyomtatókat és egyéb számítástechnikai eszközöket vásárlása) a folyamatos, minőségi tevékenység fenntarthatósága érdekében. A szakszerűen karbantartott autó igazolhatóan biztonságosabb és kevésbé szennyezi a környezetet, valamint megfelelő használat mellett kevesebbet is fogyaszt, amely szintén olyan előny, amely mind lokálisan (a felhasználók szintjén) az érintetteknek, mind globálisan (a közösségi szinten) érzékelhető. Ezeknek az előnyöknek a biztosításához elengedhetetlenül szükséges, hogy a Castrol alappal számíthasson arra, hogy az általa nyújtott, lényegében az előbb említett előnyök alapjául szolgáló támogatásokat és juttatásokat nem használhatják ki „potyautas” vállalkozások.

- 27) Másfelől a kérdéses klauzula alkalmazása lehetővé teszi a Castrol számára a termelés, szállítás és raktározás hosszú távú tervezését, így elkerülhetővé válik a felesleges termékmennyiségek felhalmozódása és az esetleges termékhiány is. Mindez továbbá költségmegtakarítást is eredményez, ami jelentősen növeli a BP csoport termelésének és termékforgalmazásának hatékonyságát.
- 28) Harmadrészt a kizárólagossági klauzula a fogyasztói igényeknek a termékfejlesztésben való további megjelenését is elősegíti és véleménye szerint hozzájárul a szolgáltatások színvonalának emeléséhez. A kizárólagosság kikötése lehetővé teszi, hogy a gyártó és a kereskedő, felhasználó között olyan szoros együttműködés alakuljon ki, amely lehetőséget teremt a fogyasztói igények visszacsatolására is.⁷ Ez a fogyasztói igényeknek a termékfejlesztésben való további megjelenését eredményezheti és így hozzájárul a szolgáltatások színvonalának növekedéséhez.

V.1.2. Környezetvédelmi indokok

- 29) A Castrol szerint a kizárólagosság alkalmazása közvetve a környezetvédelmi törekvések megvalósulásához is hozzájárul. A Castrol a szervizeknél a kenőanyag felhasználásból származó hulladék szakszerű kezelése és ártalmatlanítása érdekében szerződéses kapcsolatban áll kifejezetten ilyen tevékenységekre specializálódott vállalkozásokkal, amelyek a Castrol költségén visszagyűjtik az üzleti partnereknél keletkező olajos hulladékot. Abban az esetben, ha a partnerek nem csupán a Castroltól származó kenőanyagokat forgalmazzák, illetve használnák, a versenytárs vállalkozások a visszagyűjtési rendszer által kínált előnyökből a Castrol költségén részesülnének. A környezetvédelmi rendszer működésének elmaradása vagy hiányosságai viszont megengedhetetlen arculatvesztést jelentenének bármely olajtársaság számára.

V.1.3. A versenyképesség javulása

- 30) Álláspontja szerint a kizárólagossági klauzula és az ajánlott ár meghatározása fontos elemei a Castrol, mint prémium kategóriás kenőanyag-termékeket gyártó vállalkozás versenyképességének. A szerviz partnerek valamilyen kizárólagossággal egybekötött támogatása a kenőanyag piacon bevett gyakorlattá vált, és a Castrol versenyképességét

jelentősen veszélyeztetné, ha ezen a dinamikus piacon - egyedülként - eltekintene a vizsgált kizárolagossági kikötés alkalmazásától.

V.1.4. Fogyasztói előnyök

- 31) A Castrol szerint a Tpvt. 17. § b) pontjának megfelelően minden, a kizárolagosságból eredő előnyt nyilvánvalóan megoszt a fogyasztókkal. A GVH által e tekintetben garanciaként megkövetelt erős és hatékony verseny a jelen esetben véleménye szerint egyértelműen adott: a gépjármű-kenőanyagok piacán rendkívül élénk a márkák közötti verseny, ami komoly versenyre kényszeríti a versenytársakat a fogyasztókért és egyes esetekben a kereskedőkért, szervizekért is. A piacon fennálló élénk verseny tényét szerinte az is megerősíti, hogy a Castrol egyébként is alacsony piaci részesedése ezen időszak alatt észrevehetően tovább csökkent. Mindez arra kényszeríti az olyan olajtársaságokat, mint a Castrol, hogy a lehető legnagyobb mértékben részesítsék az elért előnyökből (pl. költségmegtakarítás, új fejlesztések, befektetések) a vevőiket és a végfelhasználókat.

V.1.5. A korlátozás nélkülözhetetlensége

- 32) A Castrol szerint a Tpvt. 17. § c) pontjában foglalt e feltétel, azaz az arányosság követelménye is teljesül. A gazdasági célok biztosítása érdekében álláspontja szerint elengedhetetlen a kizárolagosság kikötése. Véleménye szerint e kikötés hiánya rendkívül megnehezítené e célok szerződéses keretek között történő elérését a szállítók és szerviz-partnerek közötti kapcsolatokban (lásd még pl. a környezetvédelmi előnyöket és a hosszú távú tervezhetőségből eredő költségmegtakarítást).

V.1.6. A verseny megőrzése

- 33) A Castrol viszonylag alacsony piaci részesedése önmagában is megakadályozza az érintett áruk jelentős részével kapcsolatban a verseny kizárását, és biztosítja, hogy továbbra is fennmaradjon az erős verseny a piacon, így nem sérül a Tpvt. 17. § d) pontjában megfogalmazott elvárás sem.

⁷ Ld. az Európai Bizottság 1999/230/EK sz. határozatát („Whitbread”), 1999/473/EK sz. határozatát („Bass”) és 1999/474/EK sz. határozatát („Scottish and Newcastle”).

V.1.7. Egyéb szempontok

- 34) A Castrol érdemben nem ellenőrizte a kizárólagossági rendelkezések betartását. A szervizpartnerek egy része élt is a kizárólagosság ellenőrzésének és szankcionálásnak hiányából adódó lehetőségekkel, és többen közülük értékesítették a konkurens vállalkozások termékeit, amely eltérést egyetlen alkalommal sem szankcionált. Mindehhez kapcsolódik, hogy a kizárólagosságból történő „kilépés” esetén fizetendő költségek is meglehetősen alacsonyak. A Castrollal kötött kenőanyag értékesítési megállapodást felmondó partnereknek ugyanis csak a juttatás arányos, a felmondással lehetetlenülő időszakkal érintett részét kell visszafizetniük, amely költségeket piaci tapasztalataik szerint egyébként általában valamely másik gyártó visel helyettük. Ezek alapján a megállapodások felmondása, és más gyártóval történő szerződéskötés nem jár jelentős és indokolatlan költségekkel.
- 35) A Castrol véleménye szerint jelentőséggel bír a jelen ügyben az Európai Bizottság által 2003-ban a BP plc egyes szerviz partnerekkel kötött kenőanyag értékesítési szerződéseik kapcsán kibocsátott ún. „megerősítő levele” is. Az ott vizsgált megállapodások a jelen ügyben kifogásolthoz hasonló kizárólagossági klauzulát tartalmaztak.

V.2. A viszonteladói ár rögzítésének kérdése

- 36) Az eljárás alá vont állítása szerint az „ajánlott” árakra vonatkozó klauzulának soha nem tulajdonított kereskedelmi jelentőséget. Az „ajánlott” ár alkalmazásának indokolásaként előadta, hogy a kikötés eredeti célja az volt, hogy a kereskedőket orientálja a Castrol termékek megfelelő piaci pozicionálásában, tekintettel arra, hogy a Castrol termékek egy világszerte ismert gyártó prémium kategóriás termékei közé tartoznak. Az ennek megfelelő arculat kialakítása és fenntartása érdekében a Castrol ellátta partnereit a megfelelő reklámanyagokkal, valamint támogatta a partnerek egyéni reklámakcióit is.
- 37) A Castrol véleménye szerint a klauzula és annak előírása semmilyen formában nem irányult a szervizek továbbértékesítési árainak megadására vagy ezen árak meghatározására. A kérdéses kikötés tehát szerinte sem céljában, sem hatásában nem tekinthető viszonteladási árat rögzítőnek.

- 38) Azt is előadta, hogy a Castrol soha nem ellenőrizte a partnerei egyedi továbbértékesítési árait. Kiemelte, hogy ha a Castrol esetlegesen az „ajánlott” áráktól történő eltérésről szerzett tudomást, akkor sem alkalmazott ennek következtében semmiféle szankciót.

VI.

Alkalmazott jogi szabályok

- 39) A Tpv. 11. § (1) bekezdése szerint tilos a vállalkozások közötti megállapodás és összehangolt magatartás, valamint a vállalkozások társadalmi szervezetének, a köztestületnek, az egyesülésnek és más hasonló szervezetnek a döntése (a továbbiakban együtt: megállapodás), amely a gazdasági verseny megakadályozását, korlátozását vagy torzítását célozza, vagy ilyen hatást fejthet, illetve fejt ki. A (2) bekezdés a) és c) pontjai szerint e tilalom vonatkozik különösen a vételi vagy eladási árak, valamint egyéb üzleti feltételek közvetlen vagy közvetett meghatározására, illetve a beszerzési források felosztására, illetve a közülük való választás lehetőségének korlátozására.
- 40) A 13. § szerint a csekély jelentőségű megállapodások nem esnek a tilalom alá. Akkor csekély jelentőségű a megállapodás, ha az azt kötő feleknek és az azoktól nem független vállalkozásoknak az együttes részesedése az érintett piacon a tíz százalékot nem haladja meg [...].
- 41) A 17. § szerint mentesül a 11. §-ban foglalt tilalom alól a megállapodás, ha a) az hozzájárul a termelés vagy a forgalmazás ésszerűbb megszervezéséhez, vagy a műszaki vagy a gazdasági fejlődés előmozdításához, vagy a környezetvédelmi helyzet vagy a versenyképesség javulásához; b) a megállapodásból származó előnyök méltányos része a fogyasztóhoz, illetve az üzletfélhez jut; c) a gazdasági verseny velejáró korlátozása vagy kizárása a gazdaságilag indokolt közös célok eléréséhez szükséges mértéket nem haladja meg; és d) nem teszi lehetővé az érintett áruk jelentős részével kapcsolatban a verseny kizárását. A 20. § szerint annak bizonyítása, hogy a megállapodás a tilalom alól mentesül, azt terheli, aki a mentesülésre hivatkozik.

- 42) A vertikális megállapodások egyes csoportjainak a versenykorlátozás tilalma alól történő mentesítéséről szóló 55/2002. (III.26.) Kormányrendelet 1. §-e szerint mentesül a gazdasági versenyt korlátozó megállapodásokra vonatkozó tilalom alól az a megállapodás, amelyben a résztvevő vállalkozások mindegyike a termelési vagy forgalmazási lánc egymástól eltérő szintjén működik, és amely azokra a feltételekre vonatkozik, amelyek mellett egyes áruknak vagy szolgáltatásoknak a felek általi vásárlása, értékesítése vagy viszonteladása történik.
- 43) A Kormányrendelet 3. § a) pontja szerint a rendelet 1. §-a által biztosított mentesülés nem alkalmazható arra a vertikális megállapodásra, amelynek célja közvetlenül vagy közvetve, önmagában vagy a felek ellenőrzése alá tartozó egyéb tényezőkkel együtt a vevő lehetőségeinek korlátozása az általa alkalmazott eladási ár meghatározásában, ide nem értve azt a lehetőséget, hogy a szállító legnagyobb eladási árat vagy ajánlott eladási árat határozzon meg, feltéve, hogy ez nem vezet a felek bármelyike általi nyomásgyakorlás vagy ösztönzés következményeként rögzített vagy legkisebb eladási árhoz.
- 44) A Kormányrendelet 4. § a) pontja szerint az 1. § által biztosított mentesülés nem alkalmazható a vertikális megállapodásban szereplő közvetlen versenytilalmi kötelezettségre, amely határozatlan időre vagy öt évet meghaladó időtartamra szól.

VII.

A Versenytanács döntése

VII.1. A viszonteladási ár megkötése

- 45) A Tpv. 11. § (1) bekezdése értelmében tilos a vállalkozások közötti megállapodás, amely a gazdasági verseny megakadályozását, korlátozását vagy torzítását célozza vagy ilyen hatást fejthet, illetve fejt ki. A Tpv. 11. § (2) bekezdése felsorolja azokat a tényállásokat, amelyeket alkalmasnak minősít a gazdasági verseny korlátozására. A Versenytanács gyakorlata (Elvi állásfoglalások 11.12.) szerint ezek törvényi nevesítéséből az következik, hogy a Tpv. eleve feltételezte hátrányos versenykövetkezmények bekövetkezhetőségét. Ezért megvalósulásuk esetén külön nem kell bizonyítani a lehetséges versenyt korlátozó hatást, mert az egyenesen következik azok törvényi nevesítéséből, figyelembe véve, hogy a Tpv. 13. § külön

meghatározza a megállapodásoknak azt a körét, amelyek esetében – csekély jelentőségükre tekintettel – kizárható a lehetséges versenyt korlátozó hatás (lásd 79. pont).

- 46) A jelen ügyben a döntés meghozatalához nem volt szükség a Tpv. 14. §-a értelmében érintett piacot teljes pontossággal meghatározni, mivel az eljárás alá vont vállalkozás piaci részesedése mind a versenytanács előzetes álláspontjában meghatározott (a szervizeken keresztüli közlekedési kenőanyag forgalmazás Magyarországon), mind az eljárás alá vont által propagált szélesebb piacon (közlekedési kenőanyagok nagykereskedelme) a jogilag releváns 10-30% között mozgott. A Castrol által kötött megállapodások tehát egyetlen lehetséges piacmeghatározás alapul vételével sem minősülnek csekély jelentőségűeknek, és ezáltal nem mentesíthetők a Tpv. 11.§-ában meghatározott tilalom alól.
- 47) A Versenytanács gyakorlata szerint a végfelhasználói/fogyasztói árak minimumának vagy pontos összegének vertikális vonatkozású rögzítése is a Tpv. 11. § (2) bekezdés a) pontjába ütközően versenykorlátozó célzatú magatartás. Az árképzés korlátozottsága folytán a kereskedő az egyik legfontosabb verseny eszköz hatékony alkalmazásában kell, hogy korlátokat elszenvedjen.
- 48) A versenytanács álláspontja szerint a Castrol által alkalmazott szerződési kitétel, amely szerint „a megvásárolt terméket a 4. számú mellékletben megjelölt bruttó fogyasztói ár alatti áron nem értékesíti”, minimális viszonteladói ár meghatározásnak minősül. E világos, egyértelmű, a szerződés törzsszövegében elhelyezett rendelkezést nem változtatja meg érdemben, hogy a hivatkozott mellékletben már „ajánlott” árak kitétel szerepel. Ha a Castrol a versenyt nem érintő módon kívánta volna orientálni kereskedőit, azt egyszerűen megtehetette volna világos, ezirányú szövegezésű megállapodással. A versenyfelügyeleti eljárás során kifejtett, a szervizek által is támogatott „utólagos” jogértelmezés (mely szerint azt nem kötelező ajánlott árnak tekintették) nem képes érdemben módosítani az írásos szerződés világos szövegét.
- 49) A Castrol a kérdéses szerződési kikötést szerviz megállapodásai széles körében, azok [80]-át meghaladó arányban alkalmazta. 2006 után is, amikor az új szerződésekbe már nem foglalták bele a kérdéses kitétel, az érvényben maradt megállapodások [60-70]-a tartalmazta a korlátozást.

- 50) A szerződés szerinti minimális ár meghatározása ésszerűen befolyásolhatta a szervizek árképzését. Egyes szervizek közlése szerint a szerződés szerinti árakat magukra nézve kötelezőnek tartották, azokat alkalmazták.⁸
- 51) Tekintettel arra, hogy a Tpvt. 11. § (1) bekezdése szerint már azon megállapodás is a versenyjogi tilalomba ütközik, amely a gazdasági verseny megakadályozását, korlátozását vagy torzítását célozza, vagy ilyen hatást fejthet ki, a kifogásolt szerződések pusztán azon az alapon, hogy azok betartását a Castrol nem ellenőrizte, nem elegendő indok a versenytorzítás kizárására. Az a körülmény, hogy az eljárás alá vont által előadottak szerint Castrol nem presszionálta az egyes üzemeltetőket, nem jelenti azt, hogy a vonatkozó szerződéses rendelkezés, megállapodás ne lett volna érvényben.
- 52) A vertikális csoportmentességi rendelet 3. § a) pontja szerint a rendelet 1. §-a által biztosított mentesülés nem alkalmazható arra a vertikális megállapodásra, amelynek célja közvetlenül vagy közvetve, önmagában vagy a felek ellenőrzése alá tartozó egyéb tényezőkkel együtt a vevő lehetőségeinek korlátozása az általa alkalmazott eladási ár meghatározásában, ide nem értve azt a lehetőséget, hogy a szállító legnagyobb eladási árat vagy ajánlott eladási árat határozzon meg.
- 53) A versenytanács szerint a minimális árat meghatározó megállapodások kívül esnek a rendelet alkalmazási körén, azok egyedi mentesülése érdekében a Castrol nem terjesztett elő értékelhető bizonyítékokat.
- 54) A versenytanács ez alapján megállapította, hogy a Castrol gépjármű szervizekkel kenőanyag értékesítése tárgyában kötött szerződéseiben az általa meghatározott bruttó fogyasztói ár alatti értékesítést korlátozó rendelkezések alkalmasak voltak a gazdasági verseny korlátozására és azok nem mentesülnek a tilalom alól.

VII.2. A kizárólagossági-versenytilalmi kikötés

- 55) A Tpv. 11. § (2) bekezdésének c) pontja nevesíti a beszerzési források felosztására, illetve a közülük való választás lehetőségének korlátozására irányuló megállapodásokat.
- 56) A versenytanács álláspontja szerint a Castrol által alkalmazott szerződési kikötés, amely szerint „[p]artner tevékenységével összefüggésben kizárólag csak a Castrol termékeit használja, forgalmazza illetve reklámozza” olyan kikötésnek minősül, ami közvetlenül a márkák közötti verseny korlátozását eredményezi azáltal, hogy kizárja azok piacralépési lehetőségét az adott szerződéses partner viszonylatában.
- 57) A Castrol a kérdéses szerződési kikötést szervizmegállapodásai széles körében, azok [80]-át meghaladó arányban alkalmazta. 2006 után, amikor az új szerződések már nem tartalmazták a kérdéses kikötést, az érvényben maradt megállapodások [60-70]-a tartalmazta a korlátozást.
- 58) A kizárólagosság tekintetében a Castrol néhány esetben hasonló rugalmasságot mutatott, mint a minimális viszonteladási ár meghatározása esetében, ugyanakkor már csak e rendelkezés indokául felhozott érvekből is nyilvánvaló, hogy ennek betartását üzletpolitikai szempontból alapvetően fontosnak tartotta.⁹
- 59) Tekintettel arra, hogy a Castrol piaci részesedése a vizsgált időszakban a szélesebb érintett piacon is meghaladta a 10%-ot, így ezen időszak tekintetében a megállapodás nem minősülhet csekély jelentőségűnek.
- 60) A vertikális csoportmentességi rendelet alkalmazhatóságát kizárja egyrészt a viszonteladási ár megkötése. Emellett a rendelet 4. § a) pontja szerint a mentesülés akkor sem alkalmazható a vertikális megállapodásban szereplő közvetlen versenytilalmi kötelezettségre, ha az határozatlan időre vagy öt évet meghaladó időtartamra szól.

⁸ Vj-7/2008/41. és 137. iratok

⁹ Lásd Vj-7/2008/126. és 168. sz. iratok.

- 61) A Castrol a Tpv. 17. § alapján számos érvet felhozott a versenytilalmi kikötés megvédése érdekében. E szempontok közismertnek nevezhetők, lényegében ezekre tekintettel ad a hivatkozott kormányrendelet engedélyt ennek alkalmazására – azzal a feltétellel, hogy a szerződés időtartama nem lehet hosszabb öt évnél. A Versenytanács szerint eljárás alá vont nem hozott fel arra vonatkozó bizonyítékokat, hogy mi indokolta az öt évnél hosszabb időre vagy határozatlan időszakra szóló elkötelezést. Ebből kifolyólag az öt évnél hosszabb időszakra szóló szerződések egyedi mentesülése nem látta igazoltnak. Megjegyzendő, hogy eljárás alá vont az eljárás során vállalta, hogy záros határidővel kezdeményezni fogja e szerződések ezirányú módosítását.
- 62) Minderre tekintettel a versenytilalmat eredményező, öt évnél hosszabb, vagy határozatlan időre szóló szerződéses kikötések vonatkozásában a Versenytanács megállapította, hogy azok alkalmasak a gazdasági verseny korlátozására, és sem csoportos, sem egyedi mentesülésben nem részesülnek. A jogsértő állapot felszámolása érdekében vagy e klauzulát kell mellőzni, vagy annak időtartamát öt évnél rövidebbre meghatározni.
- 63) Az öt évnél nem hosszabb időszakra kötött szerződések esetében azonban - amelyek az ártartási kikötés miatt szintén elestek a csoportos mentesülés kedvezményétől – a Versenytanács szerint is teljesültek a mentesüléshez megkívánt törvényi feltételek. Ezen értékelés során fontos szempont volt, hogy a versenytilalomhoz szorosan nem kapcsolódó árrögzítés hiányában automatikusan élt volna a kormányrendelet kedvezménye.
- 64) A gépjármű szervizekkel kenőanyag értékesítése tárgyában kötött, de öt évnél nem hosszabb időre kötött versenytilalmi kikötések nem minősülnek tiltott gazdasági versenyt korlátozó megállapodásnak. Ezek közül azok a szerződések, amelyek nem tartalmaznak viszonteladói ármegkötést, élvezik a vertikális versenykorlátozások egyes csoportjait a tilalom alól mentesítő kormányrendelet kedvezményét. Azok a szerződések, amelyekre az ármegkötés miatt nem terjed ki a csoportos mentesülés, a Tpv. 17. § alapján mentesülnek a tilalom alól.
- 65) Eljárás alá vont érvelésére válaszul még a Versenytanács kiemeli, hogy a csoportmentesítési rendelet szerint a versenykorlátozás értékelésekor nem az adott

szervíz(ek) révén érintett áruforgalom mértékének, hanem a szállító – adott megállapodástól függetlenül számított - piaci részesedésének van meghatározó jelentősége.

- 66) Megjegyzendő, hogy a Versenytanács által megismert szerződésekben a kizárólagossági kikötés mellett a Castrol meghatározta azt a minimális literegységet, amit a szerződéses időszak alatt a szerviznek meg kellett rendelnie.¹⁰ Az ettől való, lefelé történő eltérés hátrányos jogkövetkezményekkel járt a nem megfelelően teljesítő szervizre nézve. E kikötés a kifejezett kizárólagossággal egyenértékű módon alkalmas lehet a szerviz beszerzési forrásainak korlátozására (mind a márkák közötti, mind a márkán belüli versenyre kiható hatással). Az eljárás tárgyát nem képező kikötés versenyjogi értékelését a Versenytanács nem végezte el és az eljárás ezirányú kiterjesztését sem tartotta indokoltnak, tekintettel az addig is eltelt eljárási idő hosszára, a további bizonyítás adatigényességére és arra, hogy az öt évnél hosszabb szerződési időtartam jelen eljárás eredményeként is megszüntethetőnek tűnt.

VII.3. Jogkövetkezmények

- 67) A versenytanács arra kötelezi eljárás alá vontat, hogy a szervizekkel kenőanyag értékesítése tárgyában öt évnél hosszabb, vagy határozatlan időre kötött szerződésekben található kizárólagossági-versenytilalmi kikötéseket a határozat kézhezvételétől számított három hónapon belül hozza összhangba a Tpv. rendelkezéseivel. E kötelezés teljesülését a GVH utóvizsgálatban fogja ellenőrizni.
- 68) Ezen túlmenően bírság kiszabását nem tartotta indokoltnak a versenytanács, mert ezt sem a versenynek okozott sérelem súlya, sem a jövőbeli jogkövetésre ösztönzés szempontja (elrettetés) nem tette szükségessé. A viszonteladói ármegkötésnél figyelembe vette a versenytanács, hogy – a rendelkezésekre álló bizonyítékok alapján - a korlátozást a Castrol nem ellenőrizte, nem érvényesítette, annak betartására nem tett lépéseket (így az előírást megszegőkkel szemben szankciót sem alkalmazott), a szervizek által ténylegesen alkalmazott árról pontos áttekintés nem állt rendelkezésre. A mentesülésben nem részesülő kizárólagossági szerződések, tekintettel azok számára és az általuk képviselt forgalom súlyára, nem korlátozták a versenyt pénzügyi jellegű szankciót megkívánó mértékben. Mindkét magatartás megítélésénél fontos szempont

volt továbbá, hogy azokkal lényegében önként, az eljárás megindulása előtt felhagyott, a még hatályos szerződések megváltoztatása érdekében érdemi intézkedéseket hozott.

VIII. Egyéb kérdések

- 69) A Gazdasági Versenyhivatal hatásköre a Tpvt. 45. §-án, illetékessége a Tpvt. 46. §-án alapul. E rendelkezések értelmében a Gazdasági Versenyhivatal kizárólagos hatáskörrel rendelkezik minden olyan versenyfelügyeleti ügyben, amely nem tartozik bíróság (86.§) hatáskörébe, illetékessége pedig az ország egész területére kiterjed.
- 70) Az eljárás alá vont vállalkozást megillető jogorvoslati jog a Tpvt. 83. § (1) bekezdésén alapul.

Budapest, 2009. március 19.

¹⁰ Vj-7/2008/58. III. fejezete